

CAITLIN DOUGHTY

Kas kass paneb mu silmamunad nahka?

TILLUKESTE SURELIKE
SUURED KÜSIMUSED SURMA KOHTA

INGLISE KEELEST TÕLKINUD KRISTA KALLIS

ILLUSTREERINUD DIANNÉ RUZ

 TÄNAPÄEV

Caitlin Doughty
„Will my cat eat my eyeballs?“
W. W. Norton & Company, 2019

Tekst © 2019 by Caitlin Doughty
Illustratsioonid © 2019 by Dianné Ruz

Eestikeelne tõlge © Krista Kallis ja AS Tänapäev, 2020
Toimetanud Eha Kõrge
Kujundanud Siiri Timmerman

ISBN 978-9949-85-704-3

Trükitud AS Pakett trükikojas

www.tnp.ee

Igas vanuses tulevastele surnukehadele

Sisukord

Enne kui alustame	9
Kui ma suren, kas mu kass paneb siis mu silmamunad nahka?	13
Mis juhtub kosmoses astronaudi surnukehaga?	17
Kas ma võin oma vanemate pealuud pärast nende surma alles hoida?	24
Kas mu keha tõuseb pärast surma istukile ja hakkab ise rääkima?	31
Matsime mu koera tagaaeda, aga mis saab siis, kui me ta nüüd välja kaevame?	37
Kas mul on võimalik säilitada oma surnukeha merevaigus nagu esiajaloolist putukat?	42
Miks me surres värvust muudame?	49
Kuidas mahub üks täiskasvanu pärast tuhastamist ära tillukesse karpi?	55
Kas ma roojan end surres täis?	60
Kas kokkukasvanud kaksikud surevad alati samal ajal?	65
Kui ma suren rumalat nägu tehes, kas see ilme jääb igaveseks mu näole?	71
Kas me saame vanaemale viikingimatuse korraldada?	76
Miks loomad kõiki haudu üles ei kraabi?	83
Mis juhtub, kui sööd enne surma ära terve paki popkorni ja sind tuhastatakse?	89
Kas maja müües peab ostjale ütleva, et selles majas on keegi surnud?	95
Mis siis, kui mind eksikombel maetakse, aga mina olen koomas?	101

Mis juhtub, kui suren lennuki pardal?	107
Kas kalmistule maetud kehad muudavad joogivee maitse halvaks?	112
Käisin etendusel, kus nülitud surnukehad mängivad jalgpalli. Kas minu kehaga saab seda ka teha?	119
Kui keegi sureb midagi süües, kas siis see toit seedub kehas ära?	125
Kas kõik inimesed mahuvad kirstu ära? Mis siis, kui nad on väga pikad?	128
Kas surmajärgselt saab oma verd annetada?	135
Me sööme surnud kanu, aga miks mitte surnud inimesi?	141
Mis saab siis, kui kalmistu on surnukehadest tulvil ja enam kedagi lisada ei saa?	146
Kas on õige, et surses näevad inimesed heledat valgust?	153
Miks putukad inimeste luid ei söö?	157
Mis saab siis, kui tahad kedagi matta, kuid maa on liialt külmunud?	162
Kas võiksite kirjeldada surnukeha lõhna?	169
Mis juhtub sõduritega, kes surevad lahingus kusagil kaugel või kelle surnukehi kunagi ei leita?	175
Kas mind võib matta samasse hauda mu hamstriga?	182
Kas mu juuksed kasvavad kirstus edasi pärast seda, kui maetud olen?	189
Kas ma võin kasutada tuhastamisest allesjäänud inimluid ehetena?	192
Kas muumiad haisesid, kui neid mähiti?	199
Mu vanaema ärasaatmisel oli ta keha pluusi all kilesse mähitud. Miks niimoodi tehti?	204
Tänusõnad	209

Enne kui alustame

Tervitus! See olen mina, Caitlin. Teate ju küll, internetis tegutsev matusekorraldaja. Ehk siis riigiraadio surmaekspert. Ehk siis see kentsakas tädi, kes kinkis teile sünnipäevaks karbi veidraid maiustusi ja Prince'i raamitud pildi. Paljude inimeste jaoks tähendan ma erinevaid asju.

Mida see raamat endast kujutab?

Vastus on üsna lihtne. Korjasin kokku mõned kõige iseäralikumad ja lõbusamad küsimused, mida mulle on surma kohta esitatud, ning vastasin neile. See pole mingi raketiteadus, sõbrad!

(Märkus: tegelikult puudutab osa sellest raketiteadust küll. Vaata vastust küsimusele „Mis juhtub kosmoses astronaudi surnukehaga?“)

Miks esitavad inimesed kõiki neid küsimusi surma kohta?

Nojah, siinkohal pean veel kord ütleva, et olen matusekorraldaja ning vastan veidratele küsimustele meelsasti. Olen töötanud krematooriumis, õppinud palsameerimist, reisinud maailmas ringi, et uurida surmaga seonduvaid kombeid, ning asutanud morgi. Peale selle on surnukehad mulle kinnisideeks. Mitte küll mingil imelikul viisil (närviline naer).

Olen esinenud ka ettekannetega surma imede kohta kõikjal maailmas: Ühendriikides, Kanadas, Euroopas, Austraalias ja Uus-Meremaal. Neil üritustel on mu lemmiktegevuseks küsimustele vastamine. Just siis saan ma kuulda, kui sügavalt huvitavad inimesi lagunevad surnukehad, peahaavad, luud, palsameerimine, põletusmatus – täiskomplekt kõigest surmaga seonduvast.

Kõik surma puudutavad küsimused on head küsimused, kuid kõige otsesemad ja provokatiivsemad pärinevad laste suust. (Vanemad, jätke see endale meelde.) Kui ma alles alustasin surma puudutavatele küsimustele vastamist, kujutasin ette, et laste küsimused on kõige süütumad, pühalikud ja puhtad.

Hahaa! Mitte midagi taolist.

Noored inimesed olid vapramad ja sageli selgepilgulisemad kui täiskasvanud. Ja nad ei peljanud sisikonda ja verd. Nad mõtisklesid küll oma surnud papagoi igavesest hingest, kuid tegelikult tahtsid teada, kui kiiresti papagoi vahtra all kingakarbis roiskuma läheb.

Sel põhjusel pärinevad eranditult kõik selle raamatu küsimused lastelt ja need on esitatud ausalt ning loomulikul viisil.

Kas see kõik pole siiski pisut morbiidne?

Lepime kokku: surma suhtes uudishimu tunda on loomulik. Aga kui inimesed täiskasvanuks saavad, võtavad nad omaks mõtte, et surmast mõtlemine on „morbiidne“ või „veider“. Nad hakkavad kartma ja kritiseerivad teiste inimeste huvi teema vastu, et hoiduda ise surma teemaga silmitsi sattumast.

See on probleem. Suurem osa meie kultuuriruumi kuuluvatest inimestest on surma suhtes kirjaoskamatud, ja see paneb neid veel enam surma kartma. Kui te teate, mida sisaldab

palsameerimisvedeliku pudel või mida teeb lahanguarst või mida tähendab katakomb, siis on teil juba rohkem teadmisi kui enamikul teie kaassurelikel.

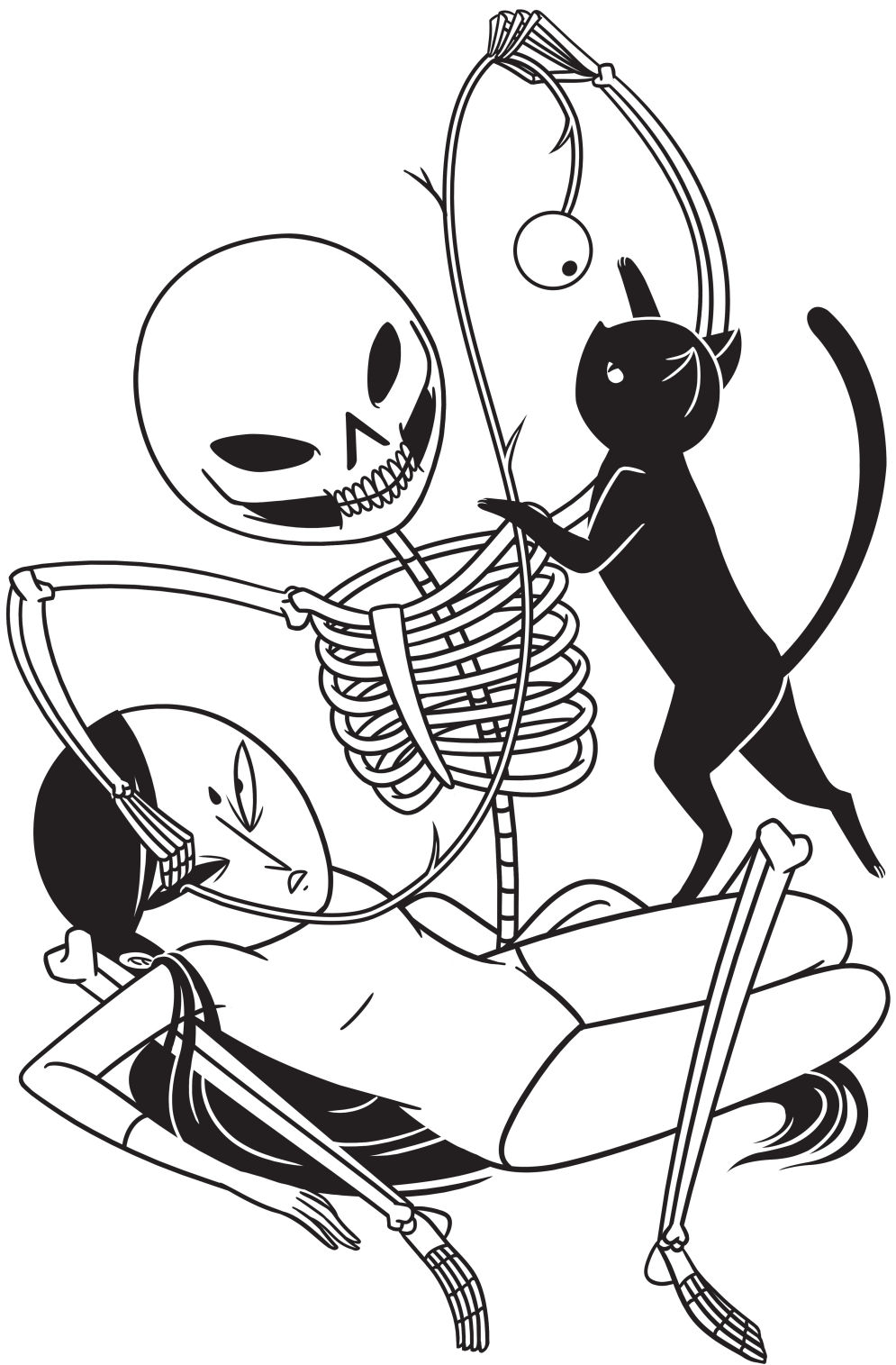
Kui aus olla, siis tuleb tunnistada, et surm ongi raske teema! Me armastame inimest ja siis see inimene sureb. Mõnikord võib surm olla vägivaldne, äkiline ja talumatuseni kurb. Ent samas on see reaalsus, ja reaalsus ei muutu sellest, et see meile ei meeldi.

Me ei saa surma lõbusaks muuta, aga võime selle kohta teadmiste hankimise põnevaks teha. Surm on seotud teaduse ja ajaloo, kunsti ja kirjandusega. See on kõigi kultuuride vaheliseks sillaks ja ühendab kogu inimkonda!

Paljud inimesed, mina kaasa arvatud, usuvad, et me saame mõningaid oma hirme ohjeldada seeläbi, et võtame surma omaks, saame selle kohta uusi teadmisi ja esitame nii palju küsimusi kui võimalik.

Sellisel juhul: kui ma suren, kas mu kass paneb siis mu silmamunad nahka?

Suurepärane küsimus. Nii et teeme siis algust.

Kui ma suren, kas mu kass paneb siis mu silmamunad nahka?

Ei, sinu kass ei pane neid nahka. Vähemalt mitte kohe.

Ära muretse, Snickers McMuffin ei oota diivani taha vahtides oma aega ega passi, et teeksid viimse hingetõmbe, et annaksid otsad, et oleksid nagu surmamineja, kel huulil sõnad: „Spartalased! Täna õhtul einestame kõik põrgus!“

Snickers ootab tunde, isegi päevi, et tõuseksid surnust ja täidaksid ta toidukausi harilikuga nagu tavaliselt. Kohemaid ei hakka ta inimese liha haukama. Aga kassil on vaja süüa, ja sina oled see isik, kes teda söödab. Tegu on kassi ja inimese kokkuleppega. Surm ei vabasta sind lepingutingimuste täitmise kohustusest. Kui sa said elutoas südamerabanduse ja keegi ei leia sind enne, kui sa järgmisel neljapäeval tavapärasel ajal Sheilaga kohvikusse ei ilmu, võib näljane ja kannatamatu Snickers McMuffin hüljata oma tühja söögikausi ja tulla uurima, mida su surnukehal talle pakkuda on.

Kassid kipuvad tarbima inimkeha neid osi, mis on pehmed ja nähtaval, näiteks nägu ja kael, keskendudes eriti suule ja ninale. Ära välista mõnd ampsu silmamunadest – kuid tõenäolisemalt eelistab Snickers pehmemaid, kergemini juurdepääsetavaid valikuid, nagu silmalaud, huuled või keel.

„Miks mu kullakallis küll seda teeb?“ küsid. Pidagem meeles, et ehkki jumaldad oma kodustatud näugujat, on see armas

elukas oportunistlik tapja, kelle DNA ühtib 95,6 protsendi ulatuses lõvi omaga. Kassid (ainuüksi USAs) tapavad igal aastal kuni 3,7 miljardit lindu. Kui juurde lisada teisigi armsaid imetajaid, nagu hiired ja jänesed, võib surnute arv tõusta 20 miljardini. See on hoolimatu tapatalg – veresaun imearmsate metsaolendite kallal, mille panevad toime meie kaslastest ülevalitsejad. Härra Kaissupugeja on nii kallis, ütled. „Ta vaatab minuga telerit!“ Ei, kulla proua. Härra Kaissupugeja on kiskja.

Hea uudis (sinu surnukeha jaoks) on, et paljud roomavad, õõvastava reputatsiooniga lemmikloomad ei suuda (ega taha) omanikke nahka pista. Näiteks maod ja sisalikud ei söö sind surmajärgselt – muidugi juhul, kui sul ei juhtu kodus olema täiskasvanud Komodo varaan.

Kuid sellega on headel uudistel ka lõpp. Su koer pistab su täiega nahka. „Oi ei!“ ütled. „Inimese parim sõber küll mitte!“ Oo jaa. Karvapall Fifi ründab su surnukeha vähimagi kahetsuseta. On olnud juhtumeid, kus kohtumediitsiini eksperdid arvavad algul, et toimunud on mõrv, ja avastavad alles siis, et vigastused on tekitanud surnukeha rünnanud preili Fifi.

Ent koer võib sind näksida ja tirida mitte ainult nälja tõttu. Tõenäolisemalt püüab Karvapall Fifi sind üles äratada. Midagi on tema inimesest peremehega juhtunud. Arvatavasti on koer mures ja pinges. Sellises olukorras võib koer näksida omaniku huuli samamoodi, nagu sina närid küüsi või neelad sotsiaalmeedia uudiseid. Meil kõigil on omad strateegiad ärevuse maandamiseks!

Üks väga kurb lugu puudutas neljakümnendates eluaastates naist, keda teati alkohoolikuna. Sageli, kui naine oli purjus ja teadvuseta, limpsis punane setter tal nägu ja hammustas teda jalgadest, püüdes teda äratada. Surmajärgselt leiti naisel ninalt ja suult liha

puudu olevat. Setter oli püüdnud oma inimesest perenaist ikka ja jälle üha suuremat jõudu kasutades äratada, kuid ei suutnud.

Kohtumediitsiini juhtumid – kas teadsid, et „kohtuveterinaar“ on samuti päris töökoht? – kipuvad keskenduma suuremate koerte põhjustatud hävingumustritele: näiteks saksa lambakoerale, kes võttis omanikul silmad peast, või *husky*’le, kes sõi ära oma peremehe varbad. Ent kui asi puudutab surmajärgseid moonutusi, siis pole koera suurusel tähtsust. Võtkem näiteks *chihuahua* Rumpelstiltskini loo. Koerakese uus omanik postitas temast sotsiaalmeediasse pildi ja lisas „boonuseks“ info, et „tema [vana] omanik oli tükk aega surnud, enne kui keegi seda märkas, ja koer pistis tõesti omaniku nahka, et ellu jääda“. Minu jaoks on Rumpelstiltskin midagi vapra väikese ellujääja taolist.

Mingil viisil paneb asjaolu, et koer on mures ja endast väljas, kogu selle laibasöömise juures meid end veidi paremini tundma. Tekib nagu tugev side oma lemmikutega. Tahame, et nad meie surma puhul kurvastaksid, mitte et nad seda ootaksid, suu vett jooksmas. Aga miks meil on selline ootus? Meie lemmikud söövad surnud loomi, samamoodi nagu inimesed söövad surnud loomi (no hea küll, mitte teie, taimetoitlased). Ka paljud metsloomad söövad korjuseid. Isegi mõned loomad, keda peame kõige osavamateks kiskjateks – lõvid, hundid, karud – lasevad rõõmsalt lõugadel käia, kui satuvad oma territooriumil surnud loomale peale. Eriti siis, kui nad on näljas olnud. Toit on toit ja sina oled surnud. Las nad naudivad oma söömaaga ja lähevad eluga edasi, nüüd juba tõuna, kes mõjuvad kergelt õõvastavana. Elagu Rumpelstiltskin!